

Onderzoek

Copingstrategieën en hulpbehoefte na seksueel misbruik in de kindertijd: jongeren aan het woord

Pinar Okur¹, Leontien M. van der Knaap¹, Stefan Bogaerts²

¹ International Victimology Institute Tilburg (INTERVICT), Tilburg Law School, Tilburg University, Nederland

² Dept. Ontwikkelingspsychologie, Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, Tilburg University, Nederland

Samenvatting

Slachtoffers van seksueel misbruik in de kindertijd kunnen verschillende copingstrategieën hanteren om met hun ervaring(en) om te gaan. Deze studie beoogt deze copingstrategieën in kaart te brengen, te inventariseren welke rol professionele hulpverlening hierin speelt, en een beeld te geven van de opvattingen van slachtoffers over de bestaande hulpverlening. In 23 interviews met jongvolwassenen (18-25 jaar), die te maken hebben gehad met seksueel misbruik in de kindertijd, zijn gegevens over het soort misbruik, het verwerkingsproces, tevredenheid over het verwerkingsproces en opvattingen over de bestaande hulpverlening verzameld. Uit de interviews blijkt dat respondenten tijdens het verwerkingsproces overwegend drie verschillende copingstrategieën gebruiken. In eerste instantie kiezen de meesten voor de strategie 'zelf verwerken van het misbruik'. Na verloop van tijd kiezen bijna alle respondenten er echter voor om anderen te vertellen wat ze is overkomen (tweede copingstrategie). Tot slot wordt het 'het omzetten van de misbruikervaring in iets positiefs' genoemd, waarbij respondenten de nare misbruikervaring tot een positieve(re) uitkomst hebben weten om te zetten. Sommigen proberen daarnaast door andere meiden te waarschuwen te voorkomen dat anderen soortgelijke ervaringen opdoen.

Het merendeel van de respondenten gaf aan liever eerder met iemand te hebben willen praten dan ze hebben gedaan, maar zag hier geen mogelijkheid voor. Veel respondenten zeiden dat ze de behoefte hadden om met hun ouders over hun misbruikervaring te praten. Respondenten hadden daarentegen een negatief beeld van zowel vertrouwenspersonen op school als online hulpverlening. Het versterken van de communicatie tussen slachtoffers en ouders en het bieden van meer voorlichting over (het aangeven van) grenzen op school lijken veelbelovende strategieën voor de ondersteuning van jonge slachtoffers van seksueel misbruik. Tot slot zou een actieve(re) voorlichting over de voordelen van online hulpverlening kunnen helpen om het wantrouwen jegens online hulpverlening weg te halen.

In Nederland bestaat een scala aan professionele hulp(vormen) voor slachtoffers van seksueel misbruik in de kindertijd. Van ambulante individuele hulp tot groepstherapie, van anoniem chatten met hulpverleners tot de mogelijkheid aangifte te doen bij de politie. Dit aanbod lijkt ook nodig: in een recent landelijk onderzoek naar seksueel misbruik in de kindertijd rapporteerde 40% van de 3.697 bevroegde jongvolwassenen minstens één vorm van seksueel misbruik in de kindertijd (Okur, Van der Knaap & Bogaerts, geaccepteerd

voor publicatie). Een derde van de jongeren die een vervelende seksuele ervaring rapporteerden heeft een ernstigere vorm van seksueel misbruik, zoals verkrachting of een andere vorm van *hands-on* meegemaakt. Om meerdere redenen is professionele hulpverlening echter niet de meest gezochte vorm van hulp (Ullman & Filipas, 2001). Niet iedereen verwerkt seksueel misbruik op dezelfde manier en slachtoffers kunnen verschillende copingstrategieën toepassen (Lazarus & Folkman, 1984). Oaksford en Frude (2008) onderzochten het proces van verandering van copingstrategieën en constateerden dat niet in alle gevallen professionele hulpverlening was gebruikt om tot een gewenste uitkomst te komen. Ze ontdekten dat er bij de meest gebruikte strategieën geen professionele hulpverlening aan te pas kwam. Deze strategieën betroffen het anders interpreteren van de feiten, het cognitief beoordelen, het denken dat het altijd erger had gekund en het minimaliseren van het misbruik. In een onderzoek naar de veerkracht van vrouwelijke studenten die sek-

Drs. P. Okur, promovendus

Dr. L.M. van der Knaap, universitair hoofddocent

Prof. dr. S. Bogaerts, hoogleraar forensische psychologie

Correspondentie: Pinar Okur, Tilburg University, International Victimology Institute Tilburg (INTERVICT), kamer M601, postbus 90153, 5000 LE Tilburg, Nederland. T: +31 13 4663509; F: +31 13 466 3546; E: p.okur@tilburguniversity.edu

Ontvangen: 29 december 2013; Geaccepteerd: 21 juli 2014

sueel misbruik in de kindertijd hadden meegemaakt, vonden Himelein en McElrath (1996) vier strategieën om met het misbruik om te gaan. In de eerste strategie kiezen slachtoffers ervoor om anderen te vertellen wat hen is overkomen. De tweede strategie is het minimaliseren van het misbruik door de ervaring af te zwakken en het gedrag van de dader goed te praten. Een aantal vrouwen vertelde de nare seksuele ervaring te hebben omgezet naar iets positiefs: de ervaring had hen sterker gemaakt en ze gaven aan nu anders tegen het leven aan te kijken (derde strategie). Tot slot noemde een aantal vrouwen 'weigeren in te gaan op het misbruik' als strategie. Zij probeerden het misbruik te verwerken door er niet aan te denken. In een vergelijkbare studie beschreven Perrott, Morris, Martin en Romans (1998) zes verschillende copingstrategieën voor seksueel misbruik die grotendeels overeenkwamen met de bevindingen van Himelein en McElrath (1996). De ernst van het misbruik speelt een rol in de manier waarop met seksueel misbruik wordt omgegaan en of professionele hulpverlening wordt ingeschakeld. Echter, onderzoek van Filipas en Ullman (2006) onder vrouwelijke studenten met misbruikervaringen wees uit dat naarmate het misbruik erger was, meer contraproductieve copingstrategieën werden aangewend. Deze slachtoffers trokken zich vaker terug dan slachtoffers met minder ernstige misbruikervaringen, dronken of gebruikten drugs vaker en toonden seksueel agressiever gedrag. Globaal bekeken lijken de meeste slachtoffers van seksueel misbruik in de kindertijd vermijdende copingstrategieën toe te passen, waarbij geen hulp van buitenaf wordt gezocht (Walsh, Fortier, & DiLillo, 2010).

Het is mogelijk dat bepaalde copingstrategieën efficiënt genoeg zijn bij de verwerking van het misbruik waardoor geen behoefte is aan professionele hulpverlening. Bovendien zijn copingstrategieën dynamisch en waar in eerste instantie professionele hulpverlening niet de eerste keus lijkt, kan dit over tijd veranderen. Er is echter weinig bekend over dit proces van verwerking en welke redenen bij welke stap een rol spelen. In deze bijdrage wordt ingegaan op het verwerkingsproces (copingstrategieën) van seksueel misbruik door jonge slachtoffers in Nederland: de redenen die zij hebben om wel of geen professionele hulp te zoeken en of de opvattingen die ze over de bestaande hulpverlening hebben hier een rol bij kunnen spelen. Ervaren jongeren een belemmering om hulp te zoeken via de professionele hulpverlening of hebben ze andere strategieën voorhanden om hun misbruikervaring te verwerken?

Methodiek

Procedure

De respondenten voor deze studie zijn geworven via een digitale survey over ervaringen met seksueel misbruik in de kindertijd, die in het kader van een overkoepelende studie naar seksueel misbruik is afgenomen onder 3.697 studenten uit het middelbaar en hoger beroepsonderwijs (zie Okur et al., ingediend voor pu-

blicatie). Aan respondenten die een vorm van seksueel misbruik rapporteerden, is gevraagd of ze wilden deelnemen aan een persoonlijk interview. In totaal waren 164 respondenten hiertoe bereid. Hun contactinformatie is opgeslagen in een apart databestand dat niet kon worden gekoppeld aan informatie over het gerapporteerde misbruik. Het stond respondenten hiermee vrij om zelf te bepalen of en wat ze tijdens het interview wilden vertellen over hun ervaringen.

De interviews vonden plaats tussen augustus en december 2012 op een door de respondent gekozen plek en duurden gemiddeld 45 tot 90 minuten. De interviews zijn afgenomen door de eerste auteur en drie interviewers die elk een interviewtraining over gevoelige onderwerpen volgden om zich onder andere bewust(er) te zijn van hun houding tegenover de respondenten. Deze training werd verzorgd door Pharos, het landelijk kennis- en expertisecentrum gezondheidszorg voor migranten. Respondenten kregen een bioscoopbon van 7,50 euro als tegenprestatie voor hun deelname aan het onderzoek en aan het eind van elk interview werd informatie gegeven over de verschillende hulpverleningsinstanties waar respondenten terecht konden. De procedure is goedgekeurd door de Psychologisch Ethische Toetsingscommissie (PETC) van Tilburg University.

Respondenten

In totaal hebben 164 respondenten zich opgegeven voor het vervolgonderzoek. Het oorspronkelijke doel was om 50 interviews af te nemen, maar dit bleek al gauw lastig te realiseren. Ten eerste hadden niet alle respondenten bruikbare contactinformatie verstrekt. Ten tweede schrok een deel van de door ons benaderde jongeren alsnog terug voor deelname aan het interview. Voorts bleek het in de praktijk niet altijd mogelijk om een geschikte datum en locatie voor een interview te vinden en tot slot moesten de interviews, met het oog op de voortgang van het onderzoek, in december 2012 worden afgerond. Om deze redenen is het totaal aantal interviews op 25 uitgekomen. Twee van de 25 interviews konden bovendien niet in de analyses worden betrokken omdat deze respondenten niet over eigen misbruikervaringen spraken. De definitieve onderzoeksgroep bestond uit negentien vrouwen en vier mannen. De gemiddelde leeftijd was 21,4 jaar. Het merendeel van de respondenten (17 van de 23) studeerde aan het MBO, vier stonden ingeschreven op het HBO en twee werkten of studeerden aan de universiteit. Neggen van de 23 respondenten hadden te maken gehad met verkrachting, zes waren gedwongen tot orale seks en/of handmatig bevredigen van de ander, zestien respondenten waren seksueel betast en twee waren gedwongen om te kijken naar de geslachtsdelen van een ander. Achttien respondenten gaven aan meerdere malen misbruikt te zijn, terwijl vijf respondenten eenmalig seksueel misbruik rapporteerden.

Instrument

Aan de hand van een semi-gestructureerd interview zijn vragen gesteld over de relatie met ouders, de manier waarop er thuis over seks werd gesproken, ongewenste seksuele ervaringen, copingstrategieën, opvattingen over de bestaande hulpverlening en de 'ideale' hulp voor jongeren in dezelfde situatie. Coping is in deze studie gedefinieerd als de wijze waarop slachtoffers met misbruikervaringen omgaan.

Data-analyse

Tijdens de interviews zijn aantekeningen gemaakt en elk interview werd opgenomen (met schriftelijke toestemming van de respondenten). De interviews zijn verbatim getranscribeerd en door middel van inhoudsanalyse geanalyseerd, een techniek waarmee teksten systematisch worden geanalyseerd op categorieën, subcategorieën en verbanden (Hsieh & Shannon, 2005). Categorieën zijn de copingstrategieën die slachtoffers hebben genoemd om het misbruik te verwerken en deze zijn chronologisch (vanaf vroege jeugd tot jong volwassenheid) uitgevraagd. Een categorie zoals 'aan iemand vertellen' kan verschillende subcategorieën hebben, zoals 'vertellen aan een familielid' en 'vertellen aan een vriend/vriendin' etc.

Resultaten

Coping

De respondenten gebruikten verschillende manieren om met het seksueel misbruik om te gaan. Op de korte termijn kozen veel respondenten ervoor het misbruik zelf te verwerken. Slechts zes van de 23 respondenten kozen niet voor deze strategie en vertelden direct na het misbruik aan een ander wat ze was overkomen. Drie van deze zes respondenten waren jonger dan twaalf jaar ten tijde van het misbruik. Zij hebben het direct aan hun ouders verteld omdat ze de draagwijdte en betekenis van het misbruik niet ten volle beseften. *'Eh wat ie nou deed, hij ging gewoon met z'n hand...ging die op een gegeven moment in m'n broek...en dan ging die wat aan m'n ding zitten. En (...) ik had zoiets van wat moet ik nou hier mee of zo of ik vond 't raar. En hij ging daar maar mee door (...) en ik vond 't toch maar raar en vreemd en toen op een gegeven moment heb ik daar wel iets laten merken op een of andere manier. En toen trok die zich ook terug of zo, deed 'ie terug, en toen ben ik opgestaan en ben ik weggelopen. En ik was daar heel erg van geschrokken, maar op dat moment, ik wist dus nog niet dat dat een ongewenste intimiteit was of zo, weet ik veel. (...) Dus ik ben ook naar huis gegaan en ik heb het verteld, aan mijn moeder.'*

Het merendeel van de respondenten verwerkte hun ervaringen zelf zonder anderen daarbij te betrekken. Hiervoor zijn drie redenen aangegeven. Allereerst waren respondenten bang voor de reactie van anderen, met name van hun ouders. Negen respondenten wilden hun ouders niet ongerust maken of schuldig laten voelen: *'Nooit iets aan iemand verteld, nooit. M'n moe-*

der weet 't tot op de dag van vandaag niet. Nee, dat wil ik haar niet aandoen, omdat ze zich teveel schuldig zou gaan voelen, omdat zij altijd werken was en dat 't daarvoor misschien gebeurd is.' Angst voor de reactie van ouders speelde ook mee, zeker wanneer de dader de partner van de respondent was en de respondent bang was dat de ouders een negatief beeld over hem/haar zouden krijgen: *'Ja, omdat niet iedereen al erg fan van hem was. En ik dacht: zal ik dit ook nog eens vertellen, dan maak ik het er niet beter op. (...) zodat de mensen niet een negatief, of negatiever beeld van hem zouden krijgen.'* Daarnaast hadden respondenten het gevoel dat ze niet bij hun ouders terecht konden omdat seksualiteit een taboe was: *'...over seks, ja, daar wordt gewoon niet over gesproken, dat is gewoon (...) vooral ook omdat mijn ouders zo gênant zijn over seks (...) Had ik ook liever niet dat zij alles wisten.'*

Als tweede reden om de misbruikervaringen zelf te verwerken gaven vier respondenten aan dat het wel meeviel met het misbruik: *'Nou ja, buiten dat om, was alles eigenlijk wel aardig goed. We hielden gewoon van elkaar dus, dat...dus ja, dan moet het maar eventjes, dacht ik dan bij mezelf.'* Het misbruik werd geminimaliseerd ondanks het feit dat respondenten aangaven dat ze hetgeen ze overkwam niet prettig vonden.

Als derde reden gaven vier respondenten aan dat ze niet wisten wat ze moesten doen en dat ze daarom besloten geen hulp te zoeken, maar hun probleem zelf op te lossen: *'Het was wel vervelend op dat moment en helemaal omdat je op die leeftijd ook niet weet hoe je dat op moet lossen.'* Een andere respondent stelt: *'Mijn broer heeft er daarna nog wel even naar gevraagd van "Goh, wat was er dan?". Ik heb gewoon gezegd "We hadden hele erge ruzie", want ik wist het eigenlijk niet helemaal te plaatsen. (...) omdat ik niet zo goed wist, wat ik daarmee moest.'*

Hoewel de meeste respondenten in eerste instantie probeerden hun misbruikervaringen zelfstandig te verwerken, kozen de meeste respondenten na verloop van tijd voor een andere copingstrategie. Het merendeel van de respondenten (19 van de 23) vertelde dat ze na verloop van tijd meer behoefte hadden om hulp te zoeken en kozen dan voor de strategie 'vertellen aan anderen'. Respondenten met een goede relatie met de ouders en die vrijuit met hun ouders over seksualiteit konden praten, vertelden hun ervaringen vaak als eerste aan hun ouders. Hoe open de communicatie thuis echter ook was, voor veel respondenten bleef het moeilijk om het te vertellen. Een respondent heeft het uiteindelijk aan haar moeder 'moeten' vertellen omdat het misbruik haar hele leven had beïnvloed: *'Toen had ik, ik moet daar toch nog iets mee, wat er met mijn broer gebeurd is. Dat blijft op een of andere manier blijft dat in je zitten. En dat vormt je zeg maar en dat heeft invloed op hoe je bent en wat je doet. Het was gewoon nog niet verwerkt. Dat moest ik gewoon nog doen, maar ik had geen idee hoe. ...En op dat moment kreeg ik ook steeds meer het idee dat ik er iets mee moest gaan doen. Want ik had*

het al die tijd gewoon weggestopt. Respondenten vonden het ook niet makkelijk om hun ervaring aan vrienden en/of partners te vertellen. Een respondent heeft aangegeven dat gedachten aan het misbruik bleven terugkomen, bijvoorbeeld in de vorm van nare herinneringen tijdens aanrakingen, waardoor ze het noodgedwongen aan haar partner moest vertellen: *'En dan heeft het echt wel eens op het puntje van mijn tong gelegen, maar het kwam er toch niet uit zeg maar. (...) Maar later is het er wel uitgekomen. Toen ik mijn eerste vriendje kreeg, door die aanrakingen zeg maar met hem, het lichamelijke contact, kwam het gewoon zo heftig weer boven...'*

Ook wanneer respondenten ervoor hadden gekozen om anderen te vertellen over wat hen was overkomen bleek de stap naar professionele hulpverlening lastig te zijn. Respondenten die professionele hulp zochten, zijn hier vaak toe aangemoedigd door anderen: *'Mijn moeder heeft op een gegeven moment aangekaart van "Misschien moet je in therapie?"'* Bij een andere respondent hebben de ouders de politie ingeschakeld. Respondenten gaven aan niet veel informatie te hebben over waar ze terecht kunnen voor hulpverlening: *'(...) Ook omdat, qua financieel, ik heb geen idee hoe dat allemaal werkt en zo. En mijn verzekering en alles, dat regelen mijn ouders, dus daar weet ik ook helemaal niks van. Dus ik moet wel een opstap van mijn ouders hebben, om het te kunnen regelen, zeg maar, omdat ik niet zou weten hoe ik het anders zou doen.'*

Voor sommigen is de stap naar professionele hulpverlening geen optie vanwege de sociale controle van ouders en familieleden op meisjes, de angst voor roddels en het wantrouwen naar professionele hulpverlening. Dit is vaak aangegeven door respondenten met een niet-westerse etnische achtergrond. Een Marokkaans-Nederlandse respondent zei het volgende over de beredenering van misbruikte allochtone meisjes om geen professionele hulp te zoeken: *'Ergens heen zullen ze toch niet gaan. Stel, als ik nu verkracht zou worden, of wat dan ook, dan zou ik niet even van: Nou, ik ga er [hulpverlener, PO] even heen om lekker mijn hart te luchten vertellen wat ik heb meegemaakt (...) Nee, vooral ook omdat ze [allochtone meisjes, PO] bijvoorbeeld een tijd hebben waarop ze thuis moeten zijn. Je weet toch, allemaal van die mensen van "Oh, je gaat nog even naar de stad? Ok, dat kan niet langer zijn dan zo ver." Ze [ouders/verzorgers, PO] willen er gewoon van op de hoogte zijn waar je bent, om het zo te zeggen.'* Een Afghaans-Nederlandse respondent met wantrouwen naar professionele hulpverlening zegt hierover: *'Nee, het was echt zo iets van, dat was van mij, dat gaat niemand aan. Dat is iets wat mij is gebeurd en dat is heel persoonlijk. En dan als iemand anders het weet, weet je wel, wat wil die voor mij doen?'*

Respondenten bij wie het misbruik langer geleden plaatsvond, hanteren vaak de copingstrategie 'het misbruik in iets positiefs omzetten'. Veertien respondenten konden het misbruik een plek geven en er (inmiddels) over praten zonder dat het hen nog negatief beïnvloedt in hun dagelijks leven. Zeven respondenten vertelden

dat ze het misbruik in iets positiefs hebben om weten te zetten: *'Ik ben er ook sterker door geworden. Het is allemaal heel naar, het is allemaal heel erg wat er is gebeurd, maar ik ben wel sterker daardoor geworden. En dat heeft mij ook wel weer geholpen.'* Een andere respondent gebruikt haar ervaring om andere meisjes te behoeden voor soortgelijke ervaringen. Ze spreekt meiden aan die, naar haar mening, dubieuze relaties met mannen hebben, om hen inzicht te geven in hun gedrag: *'Ja, ik ga 't niet vertellen om zelf m'n ei kwijt te kunnen, nee, ik vertel 't om anderen juist te beschermen tegen dezelfde fout.'*

Tevredenheid over de coping versus gewenste hulp

In elk interview is gevraagd in hoeverre respondenten tevreden waren over het eigen verwerkingsproces en of andere vormen van hulp wenselijk zouden zijn (geweest). Slechts een minderheid van de respondenten (n = 9) was tevreden over hun verwerkingsproces. Eén van hen verwoordde het als volgt: *'Ik heb het alleen maar gewoon over gehad met mijn beste vriendin, met mijn ouwe oppas zeg maar en met mijn moeder en tot nog toe heeft dat ja, mij wel altijd enigszins rust gegeven om het te kunnen verwerken en heb ik zoiets gehad van ja, het is wel goed zo.'* Het merendeel van de respondenten bleek echter behoefte te hebben gehad aan andere of extra vormen van hulp bij het verwerken van hun ervaringen: *'Ik denk dat het goed was geweest als er gewoon een hulpverlener langs was geweest. Gewoon een vrouwelijke hulpverlener, weet je wel.'* Respondenten gaven aan dat ze meer voorlichting op school zouden willen over grenzen aangeven en wat te doen als erover heen wordt gegaan: *'Ik kon ook tegen al die dingen nee zeggen op school, maar toch, voor zoiets ben je dan toch vatbaar. [Daar] had ik misschien heel veel aan gehad, als ik zo'n weerbaarheidstraining had gehad.'* Ook meer zichtbaarheid van hulpinstellingen is een wens van respondenten: *'via flyers, die je toch wel onbewust ziet liggen. Of zo'n ding op een toilet, dat je op de wc ziet en dat je ziet: heb je iets meegemaakt dan kan je hier naar toe bellen.'* De vertrouwenspersoon op school is voor veel respondenten daarentegen niet de persoon om te benaderen voor hulp. Dit wordt als volgt toegelicht: *vertrouwenspersonen zijn dagelijks op school aanwezig en jongeren hebben geen controle over de momenten wanneer ze de vertrouwenspersoon tegen zullen komen. Dit houdt de respondenten tegen om bij een vertrouwenspersoon aan te kloppen: 'Ik zou het zelf niet zo snel doen, want diegene kom je toch altijd tegen. Het is wel een vertrouwd persoon, maar als er iemand hier op school zou rondlopen, en als je moeilijke dingen hebt, en daartegen vertelt, ja dan kom je die alsnog op school tegen.'*

Het merendeel van de respondenten (n = 21) gaf aan dat het belangrijk is te kunnen praten met iemand die ze vertrouwen. Het liefst zouden ze hun ervaringen met hun ouders willen bespreken en de respondenten die niet openlijk over hun ervaring konden praten, gaven aan hier grote behoefte aan gehad te hebben. Een

respondent, voor wie seksualiteit thuis niet bespreekbaar was, had graag gewild dat er thuis een sfeer was waarin ze vrij haar verhaal had kunnen doen omdat zo het misbruik wellicht eerder had kunnen stoppen: *'Ja, ik denk dat ik wel meteen iets zou hebben moeten zeggen (...) Ja, ik denk het wel. Want dan was het maar één keer gebeurd en niet drie jaar lang.'*

Ten slotte zag het merendeel van de respondenten de meerwaarde van online hulpverlening niet in. Slechts één respondent had, op aanraden van haar therapeut, ervaring met online hulpverlening. De rest gaf aan liever een persoonlijk gesprek met iemand te hebben dan via de chat problemen te moeten bespreken. Er is wantrouwen naar online hulpverleners omdat niet bekend is wie er aan de andere kant van het scherm zit: *'Online zou ik dat nooit en nooit doen. (...) Omdat ik dat gewoon niet vertrouw, je weet maar nooit wie er achter de chat zit.'* Een persoonlijk gesprek voelt voor velen veiliger dan met iemand via de chat praten: *Ik denk dat ik liever echt iets persoonlijks heb, dus niet via internet of zo. Want dat zou ik dan niet vertrouwen of zo.'*

Discussie en conclusie

De resultaten van deze studie laten zien dat copingstrategieën van jongeren kunnen veranderen. In lijn met eerder onderzoek (Oaksford & Frude, 2008) kozen veel respondenten er in eerste instantie voor om hun misbruik zelf te verwerken zonder hulp van buitenaf. Toch bleek deze strategie voor velen niet toereikend en zocht het merendeel van de respondenten uiteindelijk hulp van anderen en vertelde anderen over de misbruikervaring. Deze anderen waren doorgaans geen professionele hulpverleners, maar ouders en vrienden. Het is voor slachtoffers belangrijk iemand te hebben die te vertrouwen is en aan wie ze hun verhaal kwijt kunnen (Ullman & Filipas, 2001). De jongeren in dit onderzoek gaven aan bij voorkeur met hun ouders over hun misbruikervaring te willen praten. Dit kan echter alleen als ze zich niet schamen om over seksualiteit te praten. Wanneer ouders op een positieve en eerlijke manier over seksualiteit kunnen spreken, geven slachtoffers er de voorkeur om dit aan hun ouders te vertellen (Smith & Cook, 2008).

De copingstrategieën die genoemd zijn, kwamen in grote lijnen overeen met enkele eerdere studies naar coping na seksueel misbruik (Bogar & Hulse-Killacky, 2006; Himelein & McElrath, 1996; Perrott, Morris, Martin, & Romans, 1998). De unieke bijdrage van deze studie is echter dat er meer duidelijkheid is geschapen in het proces van coping en de redenen die bij elke stap een rol hebben gespeeld. Zo was de stap naar professionele hulpverlening voor de meeste respondenten niet de meest voor de hand liggende oplossing. Eén van de obstakels om de stap naar professionele hulp te zetten, is onwetendheid onder slachtoffers over wat ze hadden kunnen doen om deze hulp te krijgen, maar jongeren geven ook aan dat ze hun ervaringen het liefst

met mensen uit de eigen, vertrouwde omgeving bespreken. Daarnaast stonden met name respondenten met een niet-westerse etnische achtergrond negatief tegenover professionele hulpverlening. Dit beeld komt overeen met resultaten uit Amerikaans onderzoek naar hulpzoekgedrag van slachtoffers van seksueel misbruik met een Aziatische achtergrond (Kanukollu & Mahalingam, 2011). Uit dat onderzoek bleek dat cultuur een rol speelt in de mate waarin gebruik wordt gemaakt van professionele hulpverlening en dat slachtoffers uit een meer collectivistische cultuur meer wantrouwen hebben tegenover professionele hulpverlening dan slachtoffers uit een meer individualistische cultuur. Hierbij spelen bezorgdheid over betrouwbaarheid en ervaringen met vooroordelen en culturele incompetentie een rol.

Naast de bevindingen die voortbouwen op bestaande studies, is in de onderhavige studie een aantal zaken aan het licht gekomen die nog niet eerder gerapporteerd zijn. Zo bleek dat respondenten geen gebruik maakten van online hulpverlening. Dit had enerzijds te maken met onbekendheid met het aanbod (met uitzondering van één respondent, kenden de meesten deze vorm van hulp niet), maar anderzijds ook met wantrouwen ten opzichte van een dergelijke vorm van hulp: respondenten zeiden de voorkeur te geven aan een persoonlijk gesprek. Ook bleek dat de vertrouwenspersoon op school voor veel respondenten niet de juiste persoon was om te benaderen voor hulp, vanwege hun dagelijkse aanwezigheid en het idee dat jongeren daardoor geen controle hebben over de momenten wanneer ze de vertrouwenspersoon tegen zullen komen.

Beperkingen

De onderzoeksgroep was om een aantal redenen vrij klein. Hierdoor valt niet met zekerheid te zeggen of de gevonden copingstrategieën een volledig beeld geven van het scala aan strategieën die door slachtoffers van seksueel misbruik worden toegepast om deze ervaringen te verwerken. Desondanks kan worden geconstateerd dat de meeste respondenten dezelfde thema's aansneden en dat de interviewers na het afnemen van meerdere interviews geen unieke informatie meer kregen. Wij veronderstellen dat we met het aantal geïnterviewde jongeren een redelijke mate van saturatie hebben bereikt. Bovendien heeft deze studie waardevolle informatie opgeleverd over hoe slachtoffers met hun ervaringen omgaan en over hun opvattingen over de bestaande hulpverlening en de gewenste hulp voor slachtoffers. Doordat veel respondenten het seksueel misbruik alweer een aantal jaar geleden hadden meegemaakt, konden ze bewuster reflecteren op hun situatie dan respondenten die nog dagelijks bezig zijn met de verwerking.

Implicaties voor beleid

De aanbevelingen op basis van de resultaten zijn drievoudig. Hulpverleners en scholen zouden zich (meer) moeten inzetten om de communicatie tussen ouders en kinderen te verbeteren, zodat jongeren zich meer op hun gemak voelen om hun ouders om hulp te vragen. Scholen hebben ouderbetrokkenheid hoog in het vaandel staan, want een regelmatig contact tussen school en ouders kan de schoolprestaties van kinderen bevorderen. Deze informatie-uitwisseling kan ook verder doorgetrokken worden, door ouders in te lichten over de behoeftes van kinderen omtrent hulp bij lastige onderwerpen, zoals seksualiteit, en hoe ze dit het beste bespreekbaar kunnen maken. Daarnaast kunnen scholen een belangrijke rol vervullen om de onwetendheid van jongeren over hulpmogelijkheden op te lossen door middel van voorlichting. Gerichtere voorlichting over online hulpverlening kan helpen om het wantrouwen jegens deze vorm van hulp weg te halen. Informatie over hulpmogelijkheden kan al worden bewerkstelligd door informatiepanelen op te hangen in de toiletten op scholen, zodat jongeren te allen tijde weten waar ze terecht kunnen indien ze hulp nodig hebben. Online hulpverlening biedt het voordeel dat het laagdrempelig is en een opstap kan betekenen naar de professionele hulpverlening (De Haas et al., 2009). Het is zonde als deze manier van hulpverlening niet volledig benut zou worden.

Literatuur

- Bogar, C. B., & Hulse-Killacky, D. (2006). Resilience determinants and resilience processes among female adult survivors of childhood sexual abuse. *Journal of Counseling and Development, 84*, 318-327.
- Filipas, H. H., & Ullman, S. E. (2006). Child sexual abuse, coping responses, self-blame, posttraumatic stress disorder, and adult sexual revictimization. *Journal of Interpersonal Violence, 21*, 652-672.
- Haas, S. de, Hoing, M., Schrieken, B., Tsagana, A., Wijnker, C., Michels, C., ... Lange, A. (2009). Behandeling via het internet voor jeugdige slachtoffers van seksueel geweld. *Maandblad Geestelijke volksgezondheid, 64*, 981-997.
- Himelein, M. J., & McElrath, J. A. V. (1996). Resilient child sexual abuse survivors: Cognitive coping and disillusion. *Child Abuse and Neglect, 20*, 747-758.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Journal of Qualitative Health Research, 15*, 1277-88.
- Kanukollu, S. N., & Mahalingam, R. (2011). The idealized Cultural Identities Model on help-seeking and child sexual abuse: A conceptual model for contextualizing perceptions and experiences of South Asian Americans. *Journal of Child Sexual Abuse, 20*, 218-243.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. New York: Springer.
- Oaksford, K., & Frude, N. (2008). The process of coping following child sexual abuse: A qualitative study. *Journal of Child Sexual Abuse, 12*, 41-72.
- Okur, P., Van der Knaap, L. M., & Bogaerts, S. (geaccepteerd voor publicatie). Prevalence and nature of child sexual abuse in the Netherlands: ethnic differences? *Journal of Child Sexual Abuse*.
- Perrott, K., Morris, E., Martin, J., & Romans, S. (1998). Cognitive coping styles of women sexually abused in childhood: A qualitative study. *Child Abuse and Neglect, 22*, 1135-1149.
- Smith, S. G., & Cook, S. L. (2008). Disclosing sexual assault to parents: The influence of parental messages about sex. *Violence Against Women, 14*, 326-348.
- Ullman, S., & Filipas, H. H. (2001). Correlates of formal and informal support seeking in sexual assault victims. *Journal of Interpersonal Violence, 16*, 1028-1047.
- Walsh, K., Fortier, M. A., & DiLillo, D. (2010). Adult coping with childhood sexual abuse: A theoretical and empirical review. *Journal of Aggressive and Violent Behavior, 15*, 1-13.

Financiering

Dit project is gesubsidieerd door Nationaal Initiatief Hersenen & Cognitie (NIHC) en Stichting Kinderpostzegels.

Belangenconflict

De auteurs hebben geen belangen bij de conclusies van deze publicatie.

Summary

Copingstrategies and the need for support after child sexual abuse (CSA): Perspectives of young adults

Victims of CSA may have different coping strategies in dealing with their experience(s). This study aims to map these coping strategies, to identify the role of professional help in coping, and report the views of victims on the existing professional support. In interviews with 23 young adults (18-25 years) who have experienced CSA, data on the type of abuse, the coping strategies, satisfaction with the coping process and views on the existing professional support was collected. The interviews showed that respondents used three different coping strategies predominantly. First they chose the strategy "coping on own". Over time, almost all respondents chose to tell others what has happened to them (second coping strategy), and third, the strategy "positive reframing of the abuse" was chosen. The majority of respondents reported that they have wanted to apply the second strategy earlier but saw no possibility then. A good relationship with parents, where there is room to talk about sexuality seemed to be the most preferred form of help. In contrast, respondents thought negatively about counselors at school and online assistance. Strengthening the communication between victims and parents and offering more sexual education at schools, particularly on where to go and what to do after sexually unwanted experiences, seem promising strategies in supporting young victims of CSA. In addition, an active (re-) education about the benefits of online assistance may help to diminish the distrust against this form of support.

Keywords: child sexual abuse, coping strategies, qualitative research, need for support

Trefwoorden: seksueel misbruik in de kindertijd, coping, kwalitatief onderzoek, hulpbehoefte